

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon: 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenstvo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Čitajte proglas
»Borba za 6 strani!«

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Bilanca po sporazumu

Pretekli so že trije meseci, odkar je bil Ciano v Beogradu. Dobro se še spominjamo, da je bil pri teh pogajanjih obravnavan tudi naš problem. Mi smo bili zelo veseli, saj je kazalo, da bo narejen v tem pogledu korak naprej, da bo nastopilo po tolikih težkih dnevih muke in trpljenja tako dolgo pričakovano olajšanje. Spominjamo se, da je bila četrti točka programa pri pogajanjih namenjena našem, vprašanju. Kako so se stvari razvijale s te strani, ne bomo govorili, ker je vsakdo z velikim zanimanjem sledil vsem dogodkom.

Rešeni sta bili dve plati gospodarska in politična med Jugoslavijo in Italijo. Na gospodarskem področju so bili doseženi veliki uspehi. Razine komisije bodo še proučile sedanje in bodoče trgovske vezi in postali si bomo če ne drugega veliki trgovski prijatelji. O gospodarskem licu teza sporazuma nimamo namena govoriti niti reasimirati uspehov ali neuspehov.

Važen je političen moment. Italija in Jugoslavija sta se približali in spoprijateljili. Nekdanje sovraštvo je bilo odstranjeno. Italijanski listi — so začeli hvaliti Jugoslavijo, njene prebivalce, zemljo, voditelje. Tako imajo sedaj mnogo povedati o Jugoslaviji. Mario Nordio se je že kar specializiral.

Toda za nas je najbolj važno naše vprašanje. Kaj se je za naše ljudi storilo? Mussolini je telegrafiral ob času pogajanj, da je izpustil iz konfinacije 28 Slovencev in Hrvatov. To so tako imenovana »velikodušna dejanja«. Toda konfinirancev naše krvi je bilo več. Drugi so zopet mislili, da bodo izpuščeni tudi vsi naši politični jetniki. Verjetno je bilo, saj se je o tem govorilo na obeh straneh. Toda s tem ni bilo nič.

Inozemski listi so na dolgo komentirali sporazum. Povdarjali so važen političen in gospodarski pomen, ki ga je prinesel sporazum. Jugoslavija in Italija sta si postali prijatelji na Jadranu. Jadran bo sedaj spajal a ne ločil, kot je prej. S tem sporazumom je nastopilo pomirjenje v Srednji Evropi. Nekateri listi so stavili naš problem v prvo vrsto, čeprav so pritrčili, da se o njem ni direktno govorilo. Drugi so bili zopet uverjeni, da se bo za našo manjšino nekaj storilo. Pisali so, da bomo dobili šole, društva itd. Nekateri so bili skeptični. Morda so ti najbolj uganili.

Z gesto gentilmannana je Ciano zagotovil da bo našim ljudem boljše, da bodo dobili vsaj elementarne pravice vsakega naroda. Povedal je, da so to ti najbolj uganili. Za našo manjšino je bilo dana vselji politični in upravnih oblastem v Julijski Krajini potrebna navodila »ki se tičejo učenja in uporabljanja srbohrvatskega in slovenskega jezika in glede bogoslužja v istih jezikih«. Kakšna navodila so bila dana?

Zadnje dni pišejo italijanski listi mnogo o Jugoslaviji, Mario Nordio je celo naredil nekako bilanco po treh mesecih, odkar je bil podpisan sporazum. Pa tudi drugi listi kaj obširno pišejo o jugoslovenskih zadevah. V »Corriere della Sera« je objavil uvodnik U. Tassinari. Vsi pišejo, da so se razmere spremenile, da so bili Jugoslavi uverjeni v skorajšnje prijateljstvo, ki je moralo priti, da italijanske novinarje govosod lepo sprejemajo itd. Pišejo kolikoli je bilo uvoza tedaj, koliko ga je sedaj in koliko je izvoza itd. Vsi podatki podkrepljeni s številkami, ki pričajo o tesejšnji in povečanih trgovskih stikih med obema državama. Govorili so tudi o kulturnih stikih in reklamirali svojio rimsko kulturo.

To nas je napotilo, da tudi mi reasimiramo vse kar se je zgodilo v Julijski Krajini z našim ljudstvom. Tako hočemo tudi mi napraviti bilanco, kot so je naredili italijanski novinarji in prečeti vse »dobrote«, ki jih je prinesel sporazum. Od

naših ljudi smo si ustvarili prej točno sliko o razmerih, ki vladajo v Primorju, da lahko opišemo razliko s prejšnjim stanjem. Toda naša bilanca bo kaj skromna.

Marsikdo si ni delal nobenih iluzij. Nekako olajšanje je nastopilo v tem, da se vršilo že redno potovanja in izleti na obe strani. To se je vršilo že pred sporazumom toda v manjši meri. Prej so tudi radi sekirali, sedaj je nekoliko popustilo. Potne liste izdajajo v večjem številu, kot so prej Ljubljanska opera je gostovala v Trstu in na Reki, s silnim uspehom. Italijanske oblasti so z grenkim občutkom priznale, da še eksistirajo Slovenci... Komu se bi sanjalo pred leti, da bo gostovala naša opera v »Politeama Rossetti? Nekaj je upanja, da bodo še prišli. Gotovo pa je, da bo jugoslovenska opera gostovala po italijanskih mestih.

Čitajte, širite
naročajte
„ISTRO!“

Davek na zemljišča vedno raste

Od lanskega leta se je davek na zemljišča povečal za 42 posto

Trst, julija 1937. — (Agis). — Dobili smo nekaj plačilnih nalozgov davčno uprave iz Julijske Krajine iz katerih lahko razvidimo, kako se je višal davek na zemljišča v teku zadnjih let. Ti nalozgi so nanašajo na zemljišča, ki mori okrog 9.000 kvad. metrov. Med tem, ko se je davek za leta pred 1937 bolj polagoma višal je za nekaj procentov, je v letošnjem letu zabeložil zelo velik skok, kar za 42 posto. Davek je znašal:

L. 1932 59,15 Lit. l. 1933 62,30 Lit.
l. 1934 62,95 Lit. l. 1935 71,10 Lit.
l. 1936 74,35 Lit. l. 1937 107,10 Lit.

Prav tako so rastle davatno raznim strokovnim organizacijam, kot so sindikati, udruženja hišnih posestnikov, združenje poljedelcev itd. Med tem, ko so l. 1932 vse davatno znašale samo 5,08, so od tedaj neprestano rastle tako, da so dosegle za l. 1937 12,95 lir.

Cene živilom v naših krajih rastejo

Trst, julija 1937. (Agis). — Znano je, da se v zadnjem času cene živilom v Italiji, kljub obilnim odredbam o maksimiranju cen, zelo občutno dvigajo in skoro vedno grede preko obilastih odredb, ki le v redkih slučajih odgovarjajo dejanskemu položaju. Zlasti je občuten porast ceno masla, ki je poskočila v zadnjih dveh mesecih več kot za 100% od 8-9 lir na 20-.. Kar je pa še težje je to, da muko živilom ni mogoče več dobiti, ali vsaj ne v zadostni meri. Zlasti je to slučaj pri mesu in mesnih izdelkih.

Poskočile so tudi cene industrijskim proizvodom. Razen svile in platna je porast cen pri ostalih industrijskih predmetih tako velik, da ni v nikakoli meri s kupno močjo prebivalstva, kljub temu, da je država zvišala plače. Upoštevati je treba, da mora Italija, večino stvari uvažati in da je danes lira zelo nizka. Celotno dežniko, ki so jih našli ljudje, ki so obiskovali svoje kraje, se ne bo splačalo več kupovati v Italiji, ker se je njih cena tako dvignila, da odgovarja našim razmenam in cenam. Pri tem je treba upoštevati še to, da je kakovost novih industrijskih proizvodov zelo slaba.

POLOŽAJ LUŽIČKIH SRBA JE SVE GORI INTERES SLAVENSKE JAVNOSTI ZA SUDBINU NAJMANJŠEG SLAVENSKOG NARODA

Sve novosti koje u poslednje vrijeme čitamo o Lužici nalibe mnogo na vijesti iz Julijske Krajine. U najnovijem Lužičkosrpskom Vjesniku, koji već 18 godina izlazi u Pragu nalazimo dvije rezolucije, koje su prihvaćene na 30. glavnoj skupštini Društva prijatelja Lužičkih Srba u Pragu. Postupak njemačkih oblasti od proljeća godine 1933 pokazuje tendenciju potpunog uništenja svijlu narodnih i političkih prava u njemačkom carstvu. Narodna društva se raspustila, narodni učitelji premještaju, novinstvo se germanizira, svaka slavenska literarna djelatnost sprječava, iz svijlu škola izbačen je narodni jezik da mladi narastaj nema prilike da se temeljito podučava u materinskom jeziku. Iz crkve se također tjera narodno bogoslužje, a Lužičani se proglašuju Nijemcima, koji slavenski govore. Mladci iz Lužice je zabranjeno ući u inozemstvo, a pravce im se i kod kuće vešte neprilike kod polaganja ispita te imadu posebne legi-

limacije kao židovi i inozemci. Prema tome je hvaljevredjan intenzivni rad DPLS u Pragu koje se bori na sve načine da spasi Lužicu i da vanjskom svijetu prikaže nestočno stanje slavenske lužičke braće. Na visokim školama u Njemačkoj uči ova godnje 34 studenta i to najviše katoličkih i evangeličkih bogoslova, koji će ali teško, kada svrše svoje nauke, biti namješteni u lužičkim župama. Lužičko-srpsky Vjesnik uvijek točno registrira djelovanje naših članova Društva Prijatelja Lužičkih Srba u Zagrebu, kao i djelovanje sličnih društava u Poljskoj i Francuskoj, Društvo PLS u Pragu priređuje dne 20 srpnja Lužički dan i izložbu u mjestu Jablčnice uz Mladu Boleslavu, gdje je živo glasoviti češki skladatelj Smetana. Društvo u Pragu izdaje i Lužičku korespondenciju koja izlazi prema potrebi već 6 godinu te se šalje badava redakcijama i svima onima koji se zanimaju za Lužičane. Redakcija se nalazi u Pragu II, v. Jamje, č. 10.

Čitajte, širite

naročajte

„ISTRO!“

Čitajte, širite

naročajte

„ISTRO!“

(T. M.)

UHAPŠENI RADI PRENOSA BRASNA IZ RIJECKE SLOBODNE ZONE

Zeljanec, jula 1937. — U ovim našim krajevima zavladao je teško stanje. Narod ne može i nema gdje da zaradi liru, da si kupi soli, a kamo li drugo, što mu je za život potrebno. Mucji su se dali na švercanje iz Rijecke, kako bi time barem nešto zaradili, ali ni tu nisu ljudi imali sreće, jer se u naše selo doselila finansijska straža od deset ljudi. Ove je dane uhvatila ta straža dvojicu naših ljudi, koji su nosili svaki dvadeset kilograma brašna. To su Ponović Anton i Sanković Ivan. Financa im je ovo brašno zaplijenila, a njih otjerala u zatvor u Volosko, gdje će odležati Box zna koliko, a još će k tomu biti kažnjeni visokim globama.

CRVENA ZASTAVA U NOVOKRACINI

Rijeka, jula 1937. — Sa zakašnjenjem vam javljam, da je 1. maja bila u Novokracini izvijesena na jednom staliu velika crvena zastava. Nastala je uzbuna i pogranična milicija je bila uhapsila dvadesetak ljudi, ali ih je morala pustiti, jer nisu nikome mogli dokazati ništa.

Dvije žene uhapšene radi pečenja rakije

Golac, jula 1937. — Da se u zadnje vrijeme narod u našim krajevima počeo baviti svim i svačim, kako da preživi, nije ni čudo, jer u ovim krajevima narod ne može da živi od onoga, što mu daje polje. Narod se dao na krumčarenje, ali kako je to u posljednje vrijeme sve opasnije, narod je počeo tražiti druga vrsta prihoda. Ove dane uhapšene su bile u našem selu dvije ženske, i to: Maglica Tereza i Runcua Tereza, jer su kod kuće pekale rakiju i prodavale je po selima, od čega nisu imale bogzna kakovog dohodka, nego toliko da se dobije kakova lira. Odvedene su bile najprije u Podgrad na ispitivanje a potom u Bistricu u zatvor.

SLOVENEK PADEL U ŠPANIJI KOT ITALIJANSKI »PROSTOVOLJEC«

V imeniku padlih italijanskih »prostovoljcev« u Španiji smo zasledili ime nekoga Eržena Ivana od Srečka, ki je gotovo iz Idriskega ali Cerkljanskega.

DOPOLAVORO PLESE...

Trst, julija 1937. (Agis) Odkar postoji fašistična organizacija Dopolavoro, se je po naših krajevih omejila predvsem na prirejanje plesov in veselje. To je tamboj ugodno, ker so veselice v okviru te organizacije privilegirane, oprošćene raznih taks i jih oblasti zelo rado gledajo. V zadnjem času pa se je delovanje te organizacije po nekaterih naših krajih tako razvilo, da je kar čudno. Mnaga za drugo prošjo za dovoljenje za plesne prireditve, tako da bi lahko skoro v vsaki vasj vsako nedeljo plesali. Najno je bilo za to, da se pričelno to pospešno »kulturno« društveno delovanje brzdati.

*
Prisilna prodaja žita. Italijanske oblasti so določile kako naj se izvede prisilna prodaja žita državi. Kmet mora vsje žito, razen 3 q za vsakega družinskega člana in 2 q semenskega žita za vsakega člana državi. Država bo kupovala žito po 125 lir q franko skladišče in neski bodo tako lapašani. Žito so morali do 30 junja izpolniti tiskovine z raznimi podatki o žitu. Žito mora biti dobro čišćeno, 78 specifične teže in vsebovati mamo sara i posto smeli.

UPOZORENJE!

Nekoli pretplatnici protestiraju što smo i njima poslali čekovne uplatnice, jer da su oni platili pretplatu. Mi smo na koncu prvog polugodišta priložili listu čekovne uplatnice i pozvali smo SAMO ONE KOJI SU DUŽNI da pošalju pretplatu, jer iz tehničkih razloga nije moguće prilagati čekove samo u listove dužnika, već se prilaze u sve primerke.

Molimo da se to uvaži i još jednom zahvaljujemo urednim pretplatnicima, a dužnicima molimo da uredno svoje obaveze.

Dajemo mogućnost obročnog otplaćivanja

— VIDI PROGLAS »BORBA ZA 6 STRANA!« —
i molimo sve emigrante da prema proglasu i okružnicama Saveza podupru akciju za povećanje lista.

PROSLAVA DVADESET I PET GODIŠNJICE

MATURE PAZINSKIH ĐAKA

PROSLAVA JE ODRŽANA U ZAGREBU, A ZAPOCELA JE STAROSLAVENSKOM MISOM ZA UMRLE PROFESORE I DJAKE

Zagreb, 5. jula, 1937. — Danas, na dan svetoga Ćirila i Metoda, proslavili su pazinski maturanti iz 1912. godine, na svečan način dvadesetpetogodišnjicu mature. Ujutro u 9 sati održana je staroslavenska misa za pok. direktora Kosa, profesora Zgrablića, Luku Broliha i Josipa Rožu i druga današnjih slavjenika Ivu Žmaka. Iza mise opjevali su svi zajedno Tebe Boga hvalimo. Misu je prikazao dr. Ivo Dukić, župnik u Šestinama kraj Zagreba, maturant pazinske gimnazije iz 1912. godine.

Misi su prisustvovali djaci i njihovi profesori, a došlo je i nekoliko bivših đjaka pazinske gimnazije koji nisu te godine maturirali, kao i nekoliko ostalih istarskih i priljubljenih.

Prisutni su bili profesori: Fran Frankola, Nikola Žic, Zvonimir Doroghy, Rudolf Pregelj, Šaša Šantel i Ivan Ivančić, a od 19 đjaka koji su te godine maturirali bili su sljedeći: Ivo Aničić, sreski načelnik u Vinkovcima, dr. Ivo Dukić, župnik u Šestinama, dr. Andrija Fučić, liječnik u Szpolou (Bydgoszcz) u Poljskoj, dr. Vjekoslav Gortan, direktor Zadrudne Zveze u Zagrebu, Vjekoslav Opatić, banski savjetnik u Zagrebu, dr. ing. Plo Pavlinić, viši polj. banski savjetnik u Zagrebu, Ivan Posedel, car. činovnik u Beogradu, dr. Fran Štanić, liječnik u Loznicu, Vlado Štanić, novinar u Zagrebu, Franjo Stanić, muzičar u Ljubljani i jedan koji je došao iz Italije. Proslavi nisu mogli prisustvovati: Franjo Bačić, predmetni učitelj zanatske škole u Sursaku, Zvonimir Blažić, prokurista osigur. društva »Jugoslavija« u Beogradu, Milorad DeFar, potpukovnik u Banjaluci, Luka Kogoj, upravljatelj poeznog ureda u Metkoviću, Franjo Horvat, trgovac u Grazu, Otmir Pavlinić, car. činovnik u Ljubljani, ing. Ivan Šorli, čin. Inspekcije rada u Skoplju. Od đjaka je mrtav Ivo Žmak, asistent pariškog opservatorija, umro i

Slavljenici s profesorima u Zagrebu

pokopan 1922 u Francuskoj. Iza mise položili su vijenac na spomen ploču biskupa Mahnića, uzidanu u crkvu sv. Ksavera, a dr. Dukić je održao komemorativni govor o Mahniću kao svećeniku i poljičaru.

Guardijan samostana oo. glagoljaša, rodom iz Lošinja počastio je prisutne, a iza toga su svi otišli na Mitrogoj da se poklone grobovima umrlih istarskih boraca. Položili su vijenac na grobove bana Matke Laginje, prof. Ivana Mandića, dr. Iva Zuccona, velikog župana zagrebačke oblasti i istarskog narodnog zastupnika, a na grobu Matka Brajše Rašana opjevali su, pri polaganju vijenaca, istarsku himnu »Predobri Bože«.

Brajski kompoziciji. Pri izlasku sa groblja, odali su prisutni počast umrlom drugu Ivu Žmaku. Komemorativni govor održao je dr. Franke Raner. Istakao je vrijline pok. Žmaka i njegovu uspon u nauku. Sa nekoliko detalja iz zajedničkih uspomena iz škole i iz ratnih dana u Srbiji ocerao je Žmaka kao druga i čovjeka.

Zajednički ručak priređen je na Sljemenu, kuda su otišli slavljenici sa profesorima, autobusom, a zajednički večera je bila kod Zenića u Zagrebu. Tomu prilikom je u ugodnom raspoloženju održano više zdravica u kojima su obojstrano lijepe uspomene iz školskih dana u Pazinu.

JOŽA ROŽA

Tanak kako kolac i crtan kako roža.
Je bija Joža Roža,
kad bi iz Pazina, mireći put
z desna na livo,
z šiljarom na krivo
doma hodija
i puno srce i dušu nosila.

Vesele bite su njegove večere, ma' lutra
bona.

a nan je svejeno bila drax,
zaš svaken je stija biti dobar i blax:
zato je više put pomiša Platona
i štorice iz Dekamerona
z geografskom širinom Londona.
(Za smih su za zvali: geograf od Patakona)
Ritko je ki kako on više naučila,
a manje prikrila
tulega nauka.
Zminka zemlja je bila sva njegova muka.
Vajk je gleda na grad kako nevrini Toma
i zida kamik na kamik svoga seljačkog
doma.

On je virova da je lin daleki šari svit
samo ontar, kad je covik napit i sit.
A za siromaša, kakov je naš palijan,
da je najbolje da ostane težak, Istrijan.
Da pušit iz glave gospodske narade,
i sve, te bile grade,
i sve uske širade,
i kako da le vidija pri sobon daleko,
da nan u gradu loš ne more biti meko,
da će velike pokore vrime nan donesti,
da će gradit lopet miržu plesit
uko našega vrata,
i da će naše oružje biti matika i lopata.

Zemlju držati i brajdu kopati,
nak se ne bojati.
Grajanske ruke su male,
krajane žulit nali,
naša hrana njih bi slabo učinila,
a naša nas je zemlja za se rodila.
MATE BALOTA.

Ova pjesma je bila već tiskana u našem listu, ali je sada, pricomom proslave 25 godišnjice mature u Pazinu i zadušnica za profesora Jožu Rožu, ponovito donosimo.

MATURANT PAZINSKE GIMNAZIJE IZ 1912. GODINE

IVO ŽMAK IZ LANIŠČA

umro je u Francuskoj kao
asistent pariškog Opservatorija

Prilikom proslave 25 godišnjice mature pazinskih đjaka često se spominjalo Ivo Žmaka iz Lanišča, koji je svrso gimnaziju 1912 u Pazinu i kasnije umro u Francuskoj. Svi su se s pietetom spjećali svoga druga. Da bude ovaj prikaz proslave i pazinske gimnazije potpun, donosimo sliku pok. Ivo Žmaka, jednog mrtvog maturlanta pazinske gimnazije od 1912. godine, i preštampavamo ovaj članak o Žmaku koji je izašao u pozicijem broju 1935 našega lista.

»Kritike književno-umjetničkoj reviji koju je uređivao Stevan Galogaja, izašla je u svenci za januar 1921 god. pjesma Tina Ujevića »Zidovi tišine«.

»Između četiri strofe te Ujevićeve pjesme posvećene pariškim kafanama, posljednja strofa spominje i Žmaka:

— Između Lile i Doma
pili smo slast haoma. —
Poema.
Boema.

A kad pane mrak
pitam se iz svog gnezda
sto radi gore zvezda
i naš gospodin Žmak.

»Naš gospodin Žmak bio je već mrtav. Već je dva mjeseca iza u zemlji nekog malenog francuskog gradca, kamo je bio otišao da liječi svoju bolesna pluća. »Kritika« sljedećeg mjeseca donijela je kratak nekrolg Ivu Žmaku:

»Krajem prošle godine umro je u Francuskoj asistent pariškog Opservatorijuma, Ivo Žmak. Bio je rodom iz Lanišča u Istri. Kao neobično inteligentan i duhovit čovjek, jako je bio zapažen u inteligentnim krugovima... Ime Ivo Žmaka ostaje u analima pariškog Opservatorijuma, gdje je vrlo napredovao i bio vrlo koristan.«

»Kritika« žali za smrću ovog neznanog čovjeka, naročito zbog toga jer je bio njezin idejni osnivač. To se desilo u jesen prošle godine, kad je i Žmak došao na neko vrijeme u Jugoslaviju. — da vidi da li se možda je položiti pozitivno mjanje. Dobio je na »kompetentnom« mjestu odgovor da je to vrlo teško. Otišao je, poslije toga, u Francusku da tamo — umre. »Kritika« ovim urezuje spomen svom idejnom osnivaču i svom dragocjenom dopisniku.

Osim toga kratkog nekrologa bili su o Žmaku napisali po topao članak Stevan Galogaja u »Riječi« i Mjlo Mirkočić u »Obzoru«. Kasnije se o njemu nije pisalo.

Žmak je u pazinskoj gimnaziji saradjivao u dječkom litografiranom listu. Iza mature, pred sam svjetski rat, prebjegao je u Srbiju. I tu je postao učiteljem. Onako kao što su u Srbiji tada

REMINISCENCIJE IZ PAZINSKE GIMNAZIJE

Ovih dana slavili su maturanti pazinske gimnazije iz godine 1912 svoj 25 godišnji jubilej. Skupili su se sa svih strana u našem bijelom Zagrebu, čak jedan je došao iz Poljske iz jednog gradca blizu Gdinije. Lijep dokaz kolegijske blizne poštivosti. Toj proslavi priključio sam se i ja, kasnije maturirao na toj istoj školi, ali i mene su povukle za sobom iste uspomene kao i njih, te sam se pridružio proslavi.

Dne 5. o. m. j. u 9 sati ujutro sastali su se stari drugovi sa nekim svojim profesorima pred crkvom sv. Ksavera da prisustvuju misli zahvalnic i da se sjete svog bivšeg starog direktora pok. Ivana Kosa. Ja sam nešto zakasnio i unišao u crkvu iza kako je njihov kolega započeo službu božju. Oni su sjedili u klupama, dok sam ja otraga isplivao ove nešto ostarjele glave komo koja pripada. Bilo je to posljednji onda glavna sa »proljećenom kosom«, a bogme i čeljavih. Ali između jubilarca jedan se je tako mlađenački svježe isticao kao da je jučer izašao iz školskih klupa. On je danas muzičar i član orkestra opernog kazališta u Ljubljani. Odmah mi je pala misao da to valjda muzika pomlađuje čovjeka. Dakle novo sredstvo za pomlađivanje. Stoga bi preporučio svima da mnogo muziciraju i ostat će vječno mladi, ako ne tjelesno, onda bar duhovno. Tko ne vjeruje, neka dođe k meni da se osvjedoči.

Razumije se samo po sebi da ova proslava nije mogla proći bez nuseg Poeta, uređnika lista »Istrece«. I novinar uvijek kao na nani. Svuda zabada svoj nos i prevrće ne bi li našao stofa za svoj list. To je oznaka svakog pravog novinara. Ne znam koji ga je djavo baš na mene namjerio, da mi napisem nešto za list »Istrec«, jer da sam ja onda pisao nekakve pjesme, pa da ću biti sigurno dobro upućen u literaturu — i naučni rad pazinskih đjaka. Sve izbjegavam i otkim se da mu dodam neki redjeni odgovor, jer nisam ni pjesnik ni uopće nekakav pisac. Na koncu rekao sam mi srdito da ja uopće ne znam pisati samo da se ga otresem. All Tone ne popušta i prikljeste me sve više. Istrece se on i posljednji adut. Jednom zgodom borovao je u Zagrebu naš proslavljeni čakavski pjesnik Mate Balota i nije li ga nesreća namjerila baš na tog našeg Toneta i pred njih recitirao neke moje stihove iz srednjoskolskih klupa. Oni sam razoružan i na pola mi obećam neka dođe za par dana u »Corsor«-kavanu pogledati da li sam što napisao.

Hrvatska c. kr. gimnazija u Pazinu bila je jedina svoje vrsti na cijelom svijetu. Nju su stvorile posebne prilike i jmača je da posluži takvoj svrsi. Mirne duše mogli bi je i nazvati seljačkom gimnazijom, jer su nju u ogromnoj većini potolžili sinovi istarskih seljaka, koji

bi se svakih školskih ferija rasijali širom cijele Istre da organiziranim dječkim radom šire po istarskim seljčkim svijetu i da ju prilagode seljačkom srednjoskolskome i kasnije visokoskolskome. Tako je vanškolski rad istarskih seljčak bio jednako ako ne i više, važan kao i školski njihov posao. Vanškolski rad bio je organiziran u srednjoskolskim i akademskim društvima. Od akademskih društava postojala su »Hrv. Perijalno akademsko prosvjetno društvo« i »Hrv. kat. ferijalno prosvjetno društvo« — »Dobrih«. Ova društva kolaborirala su u radu sa srednjoskolskim društvima. Dječak su bili podijeljeni po ideologiji u dvije grupe: katoličku (klerikalnu) i naprednjačku (liberalnu) grupu. Cilj je bio i jednima i drugima isti, samo što su polazili sa raznih idejnih stanovišta. Gledajući tu borbu sa današnjem perspektive, možemo reći da je bilo vrlo živo i veselo. Natjecanje je bilo veliko, a ta je konkurencija u koliko su joj bili elementi ciljevi, davala i dobre nacionalno-kulturne rezultate.

Rad, i školski i izvan škole na pazinskoj gimnaziji bio je prava životna škola. To se je djelovanje upravo upotrijebilo danas mogla dati sve ono što život od nje traži i zahtijeva. U gimnaziji osnovne je literarni klub sa mjesečnim glasilom (šapirografiranim). Taj je klub bio javna tribina na kojoj su se borile dvije gore spomenute ideologije. Klub je pod nadzorom profesora priredivao dječaku literarnu sjelna, na kojima su se izmjenjivala predavanja iz svih mogućih literarnih i filozofskih područja, dječakove debate o pojedinih raspravama priključivale i muzičke lekcije. Naročito su bile zanimljive i pjesmama koje su izlazile iz mjesečnog glasila »Naprijed«. Od deklaratorna naročito istakao se Srećko Matanić, odlični glumački talent, od muzičara DeFrana, Fr. Štanić, J. Bernobić dr., a od pisaca A. Cerkenkvić (danas slovenski književnik) itd. Interesantna su bile tzv. večere filozofske rasprave. Darvin i darvinizam bilo je u centru interesa, puniv kojega su s protivne strane veliku paljbu otkrivali djaci katolički (klerikalno) orijentirani. Salve smijeha izazvao je jednomoj prilikom jedan đjak koji je predavao o Kantlapisovoj teoriji i mislio da su Kant i Laplas bili jedno lice.

Osim literarnog glasila »Naprijed« jedna grupa đjaka počela je potajno izdavati od vremena do vremena šaljivi list »Daj naprijed« — sa često-puta vrlo uspjelnim doskočicama i karikaturnama. U listu »Naprijed« mnogo se je bilo raspravljalo neki »nadobudni« pjesnik A. Flego. Da mu se narugaju, neki je »šunuc« u šaljivom listu »Daj naprijed« prikazao metamorfozu žabe koju je konačno pretvorila u Antu Flegu — pjesnika, a ispod toga stajalo je napisano: Poeta fit. U tom istom listu iza-

šao je na latinskom jeziku jedan epos, u kojem je bio kao junak opjevan, ako se ne varam, neki Jakac koji je po rimskom uzoru bio potjeran preko jame Foibe u prognostvo (Trans Foibam in exilium electos est.) Držim da je time dovoljno rečeno koliko su pazinski djaci bili spremni u latinskom jeziku.

Osim literarnog dječakove društva osnovana je kao ustuk tomu dječaka Marijina kongregacija u kojoj su bili članovi katolički (klerikalno) orijentirani djaci. I ovo društvo je imalo svoj list (šapirografirani) »Ujaka« sastavljen od članova nekadašnje gimnazije. Mnoge malisane su ovamo privukle i fratarske slatke kruške i jabuke, koje su tamo katkad dobivali, a bogme mnogi su se ih doćepali na nedozvoljen način kad časnih otaca nije bilo u blizini. A to je voće, jer je bilo zabranjeno, postalo i najsladje. Naravno da ovo društvo nije imalo tako oštre opozicije kao školski literarni klub, jer su svi jednako mislili, odnosno mladiji su moralni slušali hoćeš nečeš one koji su bili stariji. Osim dovoljenih društava bilo je i potajnih. Ovi su se sastajali u privatnim kućama, a u ljeto doba po šumama i blizini okoliš. Tu se je opet deklariralo i predavalo. Jednom prilikom prisustvovao sam pjevačkoj probi u šumi na Kamuš-bregu, gdje smo se marljivo spremali za neku dječaku priredbu. Mislim da je to bilo godine 1912 za Balkanskog rata, upravo na Vidovdan kad sam prisustvovao jednom potajnom dječakom sjelju. Jedan je kolega recitirao pjesmu »Vidovdan«. I mnogima su se ocrile oči suzama. Medjutim na kovčevskim poljanama odvijala se je nadčovječna borba za oslobođenje od Turaka. Za Balkanskog rata sve je djaštvo ove jedinstvene gimnazije sa jednodušnim simpatijama pratilo borbu naše braće u (adašnjoj Srbiji, Crnoj Gori i Bugarskoj za oslobođenje. Skupljali smo potajno među sobom novčane priloge za srpsku »Narodnu Obranu«. Jugoslovenska ideja je u nama bila potpuno savršena, ona je bila izvor iz kojeg smo nacionalnim zanosom napajali naše vedre duše i mlađenačka srca, puna najvećeg optimizma, što je našio punog odjeka god. 1914 kad je buknuo veliki svjetski požar. Naši vjerni drugovi doprinijeli su krvavu žrtvu za narodnu slobodu, ostavivši svoje mlade živote u gigantskim borbama na Dobruđi i soubalnom frontu. A danas? U to kaljužno doba punim pravom postavljaju se voćar, pitir ne samo za narodnu slobodu i jedinstvo, nego i za opće ideje čovječnosti.

Danas može pazinska gimnazija da sa onim istim pravom, s kojim se je uzdigla nad gradom Pazinom, gleda mirno i zadovoljno na plodove svoj nacionalno-kulturnog djelovanja i sa uživenim sticajnom podnosi sve ono što se je kasnije dogodilo. — m. g.

Uspomene iz našeg Pazina

Ivo Zmak

postajali učiteljima siromašni sveučilištarci. Da preživlji i da spremi koju paru kako bi mogao dovršiti studije. I dobio je mjesto u Južnoj Srbiji. Negdje kod Kavadaru. U tek oslobođenoj zemlji oko koje su se još vodile lude raspre.

Zanimao se matematikom, astronomijom. U selu nije imao ni knjiga ni društva. Cijelo društvo mu je bio jedan stari pripulpenim pop. I Zmak je tom starom popu tumačio astronomiju i meteorologiju. A pop je od svega toga razumio tek toliko da se s tom naukom može predviđati kakovo će biti vrijeme. I kad bi pop imao da ide u susjedno selo ili u Kavadar on bi došao Zmaku:

»More, daskalo, kakovo će vreme? Mogu li da putujem?«

A daskalo mu je tumačio i dalje meteorologiju. Sve tako do rata i do povlačenja. Kada su Bugari prišli ovaj kraj on je utekao u Solin. I tu je živjeto baro i kuburio. U nekom restoranu je bio konobar.

Kasnije su i njega, s ostalim omladinama, prebacili u Francusku. Došao je tako u Pariz. Ali — bio je austrijski državljanin. Na srpskom poslanstvu nije odmah mogao da dobije potrebne papire. Po pričanju njegovih tadašnjih znanaca proživio je tada dosta zla.

Napokon mu je uspjelo da uđe u pariski operativni. Domalo se istakao kao savjestan i spreman radnik. Tada-nji direktor operativnija ga je zavolio i time mu je bio osiguran daljnji razvitak.

»Gospodin Zmak« je postao monsieur Jean Gervais, asistent pariskog operativnija.

Njegov otac u Lanišću nije medijum, znao ništa o njemu. Od 1914, kada je pisao da se ne odazvati na volni poziv, do 1919 nije se javljiva. Kod kuće su ga oplakivali kao mrtvoga. 1919 se javio iz Pariza i najavio dolazak.

U Jugoslaviju je došao u jesen 1919. Htio je da ostane ovdje — da ovdje iskoristi znanje stečeno u Parizu. U Zagrebu je pogledao i Zvezdarnicu. Htio je da vidi šta se u njegovoj struci radi ovdje. Jedan njegov znanac priča da se uhvatio za glavu kada je vidio svu onu prašnjavu starudiju našeg operativnija. Isao je i u Beograd. Ali — ko je u državi Srba, Hrvata i Slovenaca 1919 godine — mislio da zvezdare i zvezdarnice. Ljudi su imali zamašnije stvari da rješavaju, a o astronomiji i meteorologiji su mnogi, možda, mislili onako kao što je mislio ovaj pop u Kavadaru.

I Zmak se vratio natrag u Francusku, na svoje staro mjesto u operativniju, svome direktoru Baillaux-u koji mu je mjesec dana prije toga napisao nekakvo preporučno pismo za naučne krugove u Jugoslaviju. I Baillaux i Jean Gervais su mislili da će u novostvorenoj državi moći jedan mlad i spreman naučnjak da se zaposli.

U Francusku se vratio preko Lanišća. Kod kuće u Lanišću je ostavio neke rukopise. Ali njegova oca su kasnije zatvorili, a prigodom premetanja oduševljeni su mu i livne rukopise. Tako je propao, možda, vrlo dragocjeni materijal koji bi nam osvijetlio lik tog našeg mladog Čica — učepnjaka.

Jer o njemu ne znamo mnogo. Oni koji su ga poznavali kažu da je bio vrlo obrazovan i kulturna. Zanimao se i literaturom, a znao je nekoliko jezika kojima se mogao potpuno služiti. Znao je engleski, francuski, njemački, ruski i talijanski. U svim tim jezicima se mogao izražavati pismeno i usmeno. Kao srednjoskolski učenik je sentimentalne novete i pjesme u djačke listove. A i kasnije — kako vidimo iz nekrologa u »Kriticiji« — zanimalo se za intelektualni život ovdje, premda je živio i služio u stranom svijetu.

Zmak je — po svojem životu i smrti — tipičan Istranin. On je otičnje tragedije naše zemlje. Živjeti i studirati s onakvim idealima — gledati usvarenje tih svojih ideala u bijegu, u Srbiju — potucati se i probijati teškom mukom kroz život i stvoriti si vlastitom snagom položaj i ime — to je karakteristično sve djece krša i siromaštva. A valda najjači i najotporniji predstavnik tih ovisnih i energičnih ljudi su naši Čici. Htjeli su vratiti, sa dobra položaja, u svoju zemlju koja je bila još u nekom haotičnom stanju, sanjati o naučnom radu u toj sredini i razočaran se vratiti u strani svijet i tamo umrijeti od sušice, to je

Naći se poslije mnogo godina sa prijateljem iz djetinjstva i školskim drugom, daleko od rodnog zavičaja, najljepša tema razgovora jeste sjećanje na prošle dane.

Nije tome davno, što sam se našao sa starim prijateljem iz Pazina, s kojim se inače u posljednje vrijeme češće vidim. Naravski, predmet našeg razgovora, koje su ciljele dan sjećanje na naše djetinjstvo, koje smo zajedno sproveli. I svaki put, kada se sastanemo, govorimo uvijek o istim doživljajima, kao da se sastajemo prvi put po godinu dana. Govoreći o prošlosti, proživljavamo ponovo naše djetinjstvo, a kad je vrijeme rastanku, teško se rastajemo. Nije dakle ni čudo, što svaki put zakasnim na vlak, po neki put i do tri puta na dan.

Najradije govorimo o našem lijepom Pazinu, srcu Istre, o našim zgodama i nezgodama od najranijeg djetinjstva, od dječakog doba, pa do onog kobnog dana, kada smo još gotovo djeca sa kovčegom u ruci napuštali naš lipej Pazin.

U tim sjećanjima nižu se slike i doživljaji jedan za drugim. Postajemo opet djeca, zaboravljajući današnjicu.

Franjevački samostan u Pazinu sa svojim Franjevcima ili »fratrima« kako smo ih odu zvali, najmilija nam je uspomena. Tu smo imali najviše doživljaja. Školske praznike za vrijeme rata, jer je to bilo u glavnom za vrijeme rata, sproveli smo u »kloštru puli fratre«. Jutrom rano ušli su se već u sakristiju, gdje smo oblačili fratre u misnička odijela i posluživali ih kod mise. Često bismo se svadjali, ko će biti s desne strane a ko s lijeve, dok nismo došli do kompromisa, da jedne nedjelje ja s desne strane a druge nedjelje Ivan. Poslije mise čekala nas je u samostanskoj kuhinji velika solja kave, a zatim bi pošli na rad u veliki, prostrani i vaudreidno lijepo uređeni samostanski vrt, koji je bio ponos oca gvardijana, a i ostalih fratara.

Ja kao stariji imao sam čak i neke privilegije nad ostalima, jer me je bilo više. Imao sam čak i ključeve od samostana. Ivan je također dobio ključeve. Ostali su nam zavidjali, ali smo ih imponirali.

Prije nas, naše pozicije u samostanu zauzimali su talijanski i mi smo za kratko vrijeme uspjeli da ih sasvim potisnemo na veliko zadovoljstvo o. gvardijana i ostalih.

Jednom prilikom naredio nam je gvardijan, da očistimo jednu njivu od sitnog kamenja. Ja kao stariji imao sam raspoloživi posao. Naravski, onaj dio, gdje je bilo najmanje kamenja zadržao sam za sebe i Ivana, a ostalo sam ostavio za mladije »pocinjenice«, jer je gvardijan običao nagraditi onome, ko će najviše uraditi. Sjećam se, kako je Ivan, koga smo zvali Nihić, dok smo sakupljali kamenje, opazio ispod jedne loze jednu ogromnu budevnu, koju je počeo gadiati kamenjem, dok je svu nije raskomadao. O. gvardijan, koji je sve to promatrao sa prozora, za čas se našao na licu mjesta, a malo zatim Nihić je otišao kući plačući, držeći se za uši. Odučilo su mu i ključevi. Mladji su toj današnji stajali, ali ne za dugo, jer je Nihić opet stajao, kao naklonost gvardijana. Ključevi su mu vraćeni u žalost njih, koji su se nadali, da će im njima pripasti to odlukovante.

Rado se sjećamo i lika Teofila, odličnog orguljaša, koji je na orguljanu bio prvi umjetnik. Jedne nedjelje za vrijeme svečanosti mise vukli smo njeluh na orguljanu. Zadirkujući se međusobno, zaboravili smo pritisnuti mielch, a crkvom se prolonio neki neobični tonovi, nalik na sirenu koja spušta glas na nje. Teofil sav bljed od ljutine što smo ga omeili u »lugu«, koji je baš izvadiao na orguljanu, počeo je udarati po nama i rukama i nogama, kao da svira po orguljanu. Kasnije je nastavio svoju »lugu«, lupajući po ltkinama i pedalima svojim žestito, kao što je malo prije po nama. U tonu je bio mlaištor.

U samostanu je bila jedna velika »lovarica«, koju su svi tako nazivali, a niko joj se nije smio približiti. Nihić i ja, nakon mnogih pokušaja i stradanja uspjeli smo da je ukrotimo. Skoro svake nedjelje još prije svanuća vozili smo gvardijana u Borut, gdje je u tamošnjoj, inače zapuštenoj crkvi služio misu. Sa tovarnicom išli smo u bližnja i daljnja sela sakupljati pšenicu i plijanjla. Jednom smo u jesen išli u Kašćergu u vinu. Tamošnji župnik nas je lijepo dočekao i ugostio, a selinci su nam natovarili već spremljenu bačvu vina, i krenuli smo kući. Bila je vrucina, a putem ožduhili. Vode nigdje nema. Otičepili smo putem bačvu i kroz slanu plijuckali fratarsko vino i gasili žed. To se putem češće ponavljalo a napajali smo svakoga, koga smo sreli, dobrim kašćerganskim vinom. Kući smo se vratili u neko doba vruće, naravski sa teškom glavom, a o gvardijan začudio se, kako je da bačva nije puđila na do vrha. Vise puta išli smo u Cervello, po slično ih ba Rijavac prema Gromselju.

subdlna tog našeg Čica koji je mnogo obćavcao.

Dokora mu niko neće znati ni za grab. A o njemu nešto znati ništa, jer i ono malo bilježaka koje je ostavio za plijanjla je talijanska poltelja. Cijela je životna linija — od pazinskog djakovanja i kuburenja do groba u Francuskoj i do tih zapljenjenih rukopisa na nekom tavaru traćanske policije, sve je to tipično naše, čićsko i istarsko.

A i još nešto je naše — tipično naše. Jedan njegov drug iz pazinske gimnazije i prijatelj s kojim je Zmak bio utekao u Srbiju, s kojim je učiteljvao u Makedoniji i s kojim je živio u Francu-

gdje su fratri imali svoje sjenokoze. Teofil nije bio samo dobar orguljaš, već i dobar poljski radnik. On je često išao s nama. Jednom prilikom kad smo na Rijavcu grabili sileno, našao je Teofil u jednom gromselju na neke gromselje sa jajima, koje je nepažnjom bacio na zemlju. Od oćaja, jer je bio dobar ćovjek, nije je plitčija jaja.

O velikim praznicima igrali smo prvu ulogu u samostanu. O Velikom tjednu bili smo stalno u crkvi, a kod lamentacija gasili bi svijeće na velikom trokutu. Iz ogromnog brevijara pomagali smo pjevati lamentacije proroka Jeremije. Kad bi Teofil na koru udario štapom o pod, ugasili bi po jednu svijeću na trokutu, sad na levoj strani, sad na desnoj. Noću smo ćovali Kristov krob.

Na Veliku subotu pred večer slavili su naši franjevci uskrsnuće. Iz crkve bi pošla povorka do bivše hrvatske gimnazije, pa okrenuta natrag u crkvu. Zadnje uskrsnuće slavili smo 1919, kada su Talijani i talijanski kamenjem, psokvama i najpogrdnijim izrazima rastjerali narod. Malo zatim prognani su svi naši franjevci, a u samostanu su se smjestili vojnici, zapovjesi-šik i sve hodnike i sakristiju. Kasnije su došli talijanski fratri iz Južne Italije, tuđinci. Ostao je samo jedan, sin Istre, koji je pretrpio mnogo muka i nasilja, dok nije i on napokon morao prepuštiti svoje mjesto tuđincima.

Na dan 2 augusta svake godine na l. zv. »Porcijunkulku« slavio je samostan veliku crkvenu slavu. Tih dana sakupljali su se svećenici skoro iz ćitave Istre, a narod je iz svih krajeva Istre dolazio na proštenie. Tog dana je znalo biti toliko naroda, da su mnogobrojni svećenici po hodnicima i pred crkvom ispodvaljali narod. Mi smo imali pune ruke posla. Osim služenja kod mise, prodavali smo razne škapulare, krunice, silćice, medaljice i drugo stvari, ali su nam zato i šestice kapale od dobrih istarskih svećenika.

I u stolnoj crkvi sv. Nikole, kolom je upravljao danas nekodnji prošt Ante Kalac, uspjeli smo da se uigramo i da potisnemo talijanaše. Pok, prošt je radi toga vrlo sretan. Nažalost ne za dugo. Došli su Talijani, a malo zatim umro je i prošt Kalac. Njemu je od tuge i bola puklo njegovo veliko srce, kada je ćuo i vidio, što tuđinci rade sa njegovim sladom, koje mu je bilo povjerenje ne samo kao duhovnom već i kao narodnom pastiru. Sjećam se njegovog kromkog glasa, kada je za vrijeme velike mise rekao, da se crkva tresla ili na večernji karm, je narodu propovijedao domaćim narječjem, da ga je svatko mogao razumjeti. »Kršćani moji dragi«, tako je uvijek počinjao propovijed. Imao je vrlo li-

jep glas i kad je o Uskrsu zapjevao »Kraljice nebeska« svi bi zadržali od uzbuđenja i pobožnog ćuvstva. Njega više nema, beska, već narodu tuđja »Regina coeli«. Sjećajući se svega toga, nastaje nam u duši teško i moramo da plaćemo, kad se desi, kako je nekada bilo, a kako je danas.

Ljep je naš Pazin, nekad veselo i bućan pun života i mladosti, bivši grad budućnosti. Divna i romantićna mu je okolina. Vranica, gdje smo se kao djaci igrali, dok nas ne bi rastjeralo »Stari« ravnateli gimnazije, koga smo vidjeli kako se penje prema Vranici još od vile Dr. Kurelića, bivšeg pazinskog načelnika. »Starog« je uvijek pratilo veliki pas »Baric«, koji je išao pred njim uvijek na desetak metara. Iz nad Vranice je šumoviti Dražej, pa Lindar. Dubravica i Rijavac, gdje smo obćavali pred ispite, još prije svanuća, da na sviećen zrakuru ućuvamo još nešto iz knjiga u posljednjem ćasu, ali smo od toga malo imali, jer smo svu našu pažnju posvećivali kadicama, koje su također dolazile ovamo sa istom namjerom. Ko se ne sjeća Valića i Kanušovog breza, gdje smo na »kapelici« blizu Berma ispisivali svoje osjećaje blizom lijepim kolegicama, ili mosta kod Barake, na kojem je također bila pošta, jer su stubovi bili išarani potpisima tadanjo generacije. Szako zna za Strangu nad Fojbom, za Stari Szako, za Lovrin, gdje smo brali kovanje ili bulje tećke, zatim Mezare, gdje smo se također sastajali i igrali se vojske.

Davno je to bilo, pred dvadeset i više godina.

I dok su naši oćevi u ono doba vodili tećku borbu protiv narodnog neprijatelja i dok su uzimali u svoje ruke općine za općinom i tako zauzimali sve vaćnije pozicije, i mi smo kao djeca vodili općerpu borbu sa djecom talijanaša, potiskivajuć ih iz crkava i ostalih mjesta, kada su se bili uvikli i gospodarni godinama, dok se naš narod nije probudio.

Danas je sve drukćije. Nije Pazin više ono što je bio. Nije to više grad budućnosti. U njem vlada žalost i mizerija. Ne ćuje se više djakaćka pjesma, na Uskrs ne ide više hrvatska glazba na Lindar. Okolina Pazina, nekad tako vesela i bućna, danas je mrtva, pusta. Nema ni ptica, jer su sume posječene. Ima jedino po koja zmija u pazinskooj Jami ili medju kamenjem »Zgora frati«. Hoće li se vratiti ikada stara vremena? Za nas starije nikada! Za naše potomke? Hoće, moći i opet će se vratiti ići »puli fratre«, opet će oživjeti Rijavac, Vranica i Dubravica. Pazin će opet biti grad budućnosti, srce Istre! Hoće!

Barba Lujo.

IZ MOJIIH USPOMENA NA

ARTURA GERVAISA

Često ćitam u novinama kako se mnogi moji stari znanci, prijatelji, sadadici u našim narodnim listima u onim danas za naš lipej Pazin, davno, prošlim idealnim predratnim godinama malo po malo sele na drugi svijet i svaki puta do se pomolim za pokoj njihovo duše, promislim: doći će i za tobo vrijeme, kad ćeš oći ći u ovo dolina suza ususret starim znancima i prijateljima i s njima ućivati onaj pravi mir, kojega mnogima nije bilo dano živjeti na svijetu.

Tako je oćo došlo doba kad ćitam o surti mojega vršnjaka, ijedna kao i ja, Artura Gervaisa, i oćo u njemu ovjelo par rići.

Artur Gervais ostao mi je u najboljoj uspomeni iz jedno lijepo ćaloiigre, protkane ćudim radoljubim ćuvstvima, živi odraz ćudaišnjih naših narodnih borba, napisane od dobro poznatoga našega istarskoga pisca i javnog nacionalnog radnika Viktora Cara Ćimna, a imo je toj ćaloiigri bilo »Kontra sreću se ne moreć«.

Ovu smo ćaloiigru igrali tada mi nadobudni mladići, ćlanovi diletantsko-dramatskog društva u Volosko-Opatiji godino 1899 prigodom glavno godišnje skupćine ludaćnj Drućba sv. Ćirila i Meloda, ićji je bio lipejnik Ćar Ćimn — I on tada mlad i polatan ućitelj u Voloskom, i već poznat na lipejnom polju.

Ja sam igrao ulogu nekoga ćlasom mladog Ćulijana, Ćlor Basilia, koji je doćno od Ćor suu kod to plitaj da mući naš narod. Ćlar je bio već, ali ipak mu je oko zapelo bio oko lipeje ćerćke jednoga našega ćovjeka, a ijedno i kandidicno za zastupnika »deputata«, ćto mu je sve ijedno propalo. I ćitavoj toj ćaloiigri odrazivao se duh ćudaišnjih naših narodnih borba. Prijatelj Ćer-

vais igrao je ulogu brata one djevojke, koju je Ćlor Basilio zaprosio za ruku i u ijednom se trenutku bać bad je Ćlor Basilio klećao pred djevojkom, ućlio u sobu njanin brat, dakle naš Gervais, i odiao sobom kao malo dijete noseći na rukama Ćlor Basilia, što mu nije bilo bać teško, jer je predstavljao Ćlor Basilia bio i ostao maleu ćtacom. Tekom igre pjevao je Gervais par kćtica slijedećeg sadržaja:

Neznam s kuda je prišal
Jedan ćovjek jako mal,
Neznam kako bin ga zval,
Ćlor Basilio s napi pal,
Pedeset je let palaj,
Ali još bi se porfajal,
Moji sestri je pitaj,
Ma je brizan s napi pal.

Ćlor Basilio s napi pal,
Daputai bi rad postaj,
Ma mu je stalo šći posol,
Na palajlo je ostaj.

Naš Gervais — sjećam se kao da je to bilo ijecer — nekako se zbudnio u početku, naićme zaboravio je treći i ćetvrti redak pre kćtice, ali ipak nije izgubio prisutnost duha, i sve dok nije uhvatio naše rijeći, koje smo mu šapnuli iza zavjese, on je pjevao ovako:

Neznam s kuda je prišal
Jedan ćovjek jako mal,
Trajala lalajla; trajala lalajla
trajala, lalajla; trajala, lalajla
i lako je to išlo sve dok nas nije dobro ćuo to nastavio u reću:

Neznam kako bin ga zval,
Ćlor Basilio s napi pal,
Prestavljajai smo zatim »Ćlor Ćlukuc kod »Rocet u Voloskom i drugo. Sva je to bilo pred skoro 40 godina! U sam oćitao iz Voloskoga godino 1900, kad sam nastupio sluzbu kod tadašnjega ćvjetćika u Trstu Dr. Ćokara Ćybarća, a zatim dalje i dalje, ćak i u Argentini, kud me je sudbina ćjeršala, postao sam godino 1915 i vrtaićnik u Gervaisom nisam se kasnije nikada više imao prilike sasatati, dok nisam oćo ćitao pred malo dana vijest o njegovoj smrti.

Poćivaj u miru dragi Gervaisi! Doći ćemo malo po malo ići tamo gdje nema nikaćko boli, niti razočaranja, kakvih je pun ovaj svijet, ali najviše smo najviše doćivili ni stariji, koji smo se rodili u Istri i naši prijatelji iz vana koji su daji naš godini prijatelji za naš narod iamo gdje nije naša hrvatska maika, kakono lijepo po našu veli naš Barba Riće: ... goji siva — ća priće za Nimca — sada za Latinac.

Anto Belanć.

(t. p.)

GLAS NAŠE OMLADINE

Iz omladinskih redova primamo ove reške, pa ih vrlo rado objavljujemo sa željom, da naša omladina počne i javno tretirati svoje i opće emigrantske probleme.

Omladinski organizacija ima mnogo, ali je mali broj onakvih, u kojima bi omladina mogla nesmetano da se razvija i provodi svoje slobodno vrijeme u kulturnom radu, zabavi, tjelebovici, smijehu i prijatnom životu. Takva je bila donekle omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu. To je nekada bilo, kada su bile u emigraciji druge prilike, kada je dolazio veliki val istarske omladine u Jugoslaviju, a naša omladina mogla je u omladinske sekcije imala zadaću, da kuplja tu omladinu. Ona je uspjela da ne stoji tvrdnja »stariji«, koji tvrde, da Zagreb nema istarsku omladinu i da ona nema ideala. Zagreb ima svjesnu istarsku omladinu, koja će znati zastupati na svakom koraku interese istarske emigracije. Istarska je omladina otvorila oči. Ona je odbacila razna razumljavanja i krenula putem, koji će koristiti cijeloj našoj emigraciji. Stariji članovi koji nisu zaboravili, da su i oni jedannuta bili mladi, pozdravili su taj naš pokret, jer »stare« i »mlade« vodi isti cilj.

Omladinska sekcija je krenula novim putem. Zašto je ona krenula novim putem? Zato, jer omladina želi da i ona jedinom progovori. Do sada je govorio svako o omladini, samo ne ona sama. Omladini se predbacivalo, da je izdala sebe, svoju mladost, svoj član. Optuživalo je se

da je loša, nepokretna, nesposobna i nekulturna, da imade misao samo za nogomet i zabave. Danas se vodi velika borba za omladinu, jer omladina nije tako pokvarena, nesposobna i nekulturna. Omladina je u biti zdrava, poletna i puna životne energije. Ona je najpoletniji i najagilniji dio svakoga naroda. Nju predobiti znači mnogo. Mi, omladinci, hoćemo svoje mladenačke energije i životni polet upotrebiti u korisnom, produktivnom radu i nastojanju za narodni napredak. Omladina se bori za slobodu djelovanja u svakom području (kulturno, umjetničko, političko, socijalno). Ona traži samostalan i konstruktivan rad radi stvaranja uslova za bolji i ljepši život svoga naroda, a i čitavog čovječanstva. Istarsku omladinu u njegovu radu mora da vodi ta ideja vodilja.

Kako će se istarska omladina okupiti? Omladina se može okupiti samo pomoću slobodnih i naprednih omladinskih zajednica, jer u pomanjkanju zajednica, omladina je upućena na ulicu. Ulica postaje glavni otkloni faktor većeg dijela omladine. Svakako i istarske. — Šunt literaturni, kriminalni filmovi, skitinja i zatvori su dobri pomagači ulice. Samo omladinska društva, u našem slučaju Omladinska sekcija mogu pružiti omladini zajednicu, koja će njoj odgovarati i koja će moći i znati pružiti omladini, preko kulturnog rada, umjetnosti, zabave i sporta, mogućnost plodonosnog razvoja, zdravi samosvijest i ponos, te slijedstveno tome uputiti djelovanje omladine u korist naroda i u korist naše emigracije.

Braćo, omladinci, koji ste bili na nedjeljnom sastanku i koji vidite tragediju naše istarske omladine, prekinite odmah svojim mladenačkim žarom i poletom na društveno koristan rad, na rad oko stvaranja, tj. reorganizacije ove jedine naše zajednice — Omladinske sekcije. Time ne ćemo samo našu istarsku omladinu, našu braću, otргnuti od raznih štetnih utjecaja, nego i uputiti njihovo nastojanje i rad u korist naroda, u korist naše emigracije, u smjeru sutrašnjice mira, slobode i napredka. Vama, starijima, ako nam u tom nastojanju pomognete, kažemo od srca hvala, a onima, koji nas neće pomoći molimo ih da nam u našem radu ne stavljaju zapreke.

Dakle: sjedinimo se. Ostanimo sjedinjeni, zbijmo naše redove u borbama, koje će se morati da vođe za našu Istru. »Dani koji dolaze bit će teški, ali pobjeda pravde neće izbleći.

»Aktivni pokret omladine u emigraciji neka bude znak zore novog doba, koje se radi.«

(d. t-i-c)

JOŠ JEDAN GLAS OMLADINE

Sastanak Omladinske sekcije, održan u nedjelju 4. o. mj. dao je mnogina povoda, da po prvi put ovako bučno kritiziraju rad sekcije.

Kritike su uglavnom postavljene na dobro mjesto i nakon međusobnih objašnjenja, vatrenih diskusija i pomirljivih intervencija sa strane starijih došlo se do zaključaka.

a) da dosadašnji rad sekcije nije uglavnom odgovarao cilju kojega ima sekcija, t. j. cilju, da se emigrantska omladina u Zagrebu skupi i poveže, te uputi u jedan aktivniji pokret.

b) da je potrebno u mnogome upotpuniti program sekcije, kao: sakupljanje novih članova, održavanje članskih sastanaka, predavanja, diskusija itd., te proširiti djelokrug rada i izvan Zagreba, uspostavivši veze sa ostalim bratskim sekcijama.

Mislim da je nakon dosadašnjeg rada (ili nerada) sekcije sasvim opravdano što naša starija braća polažu malo nade u tu omladinu, koja će se u jednog dana morati zamjeniti. Ako se ne upotrijebimo ne počne sa jednom življom akcijom i jedinstvenim radom, onda je sav rad sekcije — jalov i omladina će ostati isto tako nepovezana i »mrtva«, kao što je bila i do sada.

Na ovom sastanku moglo se primjetiti, da je došlo vrijeme »budjenja« i da svi želimo raditi za zajedničku stvar.

Bio je to tužan i ne svakičasti sastanak. Trebalo bi, da se to događaja često, jer se jedino na taj način obećaje jedna življa djelatnost (pogotovo nakon punjenja krnjeg odbora novim, poletnim članovima).

Nadamo se, da ćemo nakon ovog sastanka imati mogućnosti da se prikazemo kao prava istarska omladina, koja doprinosi svoj pozitivni udio za ostvarenje naših zajedničkih emigrantskih težnji.

I. B.

EMIGRANTSKOJ OMLADINI

Zagreb, 6. jula 1937. U Zagrebu je pred 6 godina osnovana u okviru društva »Istra« Omladinska sekcija. Cilj ove sekcije bio je da okupi istarsku i ostalu emigrantsku omladinu u Zagrebu. Ona je u kratko vrijeme to uspjela i rad u njoj se ljepo odvijao. Održana su mnoga predavanja, čajanke, zabave i izleti. Budući da je u samom društvu nastao zastoj, djelovalo je to i na rad same sekcije. Ove je godine rad društva oživio te je trebalo naći načina kako da se oživi i rad same sekcije. Među mladim članstvom razvila se težnja da Omladinska sekcija oživi i da razvije punu aktivnost. Ta težnja dobila je svoj konačni izraz u članskom sastanku O. S. od 4. o. mj. Sam sastanak bio je varenjerno posjećen. Dokaz, za veliki interes koji vlada među našom emigrantskom omladinom. Kao sredstvo organiziranja čitave emigrantske omladine bez razlike, privlačena te omladine u zajednički rad i stvaranje pravog emigrantskog borbenog duha kod te omladine. U tu svrhu pomoći će se svima sredstvima koja stoje na raspoloženju.

Na članskom sastanku od 4. o. mj. popunjeni je stari, krnji odbor, tako da je sada njegov sastav sljedeći:

Pročelnik: Benčić Ivan; zamjenik: Milena Grakalić i Tumpić Dušan; tajnik: Blažina Ivan i Prlić (zamjenik); blagajnik: Petarac Stanislav; zamjenik: Katičić Božo; gospodar: Pranović Darko. Nadzorni odbor: Renko, Tanković i Zerjal.

Poziva se čitava emigrantska omladina da se bez obzira na zanimanje i društveni položaj učlani i s članom prilikom snažnom emigrantskom pokretu u Omladinskoj sekciji društva »Istra« u Zagrebu. Mnogo je vremena izgubljeno. Prilike su zrele, posljednja je ura da progovorimo odvažno i odučno. Naša skupna volja mora doći do izražaja i do poštovanja koje joj pripada. Na našoj je strani pravica, na našoj strani biti će i simpliciti našega naroda. S njegovom moralnom i materijalnom pomoći krotiti ćemo uspješno i brzo ostvarenju naših zajedničkih ideala.

Odbor

Članovi se primaju i informacije se daju dnevno od 6-8 sati uvečer i u nedjelju od 10-12 ujutro u prostorijama društva »Istra«, — Zerjaviceva 7 (dvorište).

Odbor

Borba za 6 strani

V zvezi z okrožnico zveznega vodstva štev. 1160, začenjamo z borbo za šest strani našega glasila

List nam je najpotrebneše in najuspešnejše orožje. List na štirih straneh nam ne zadostuje. List na štirih straneh ne služi v čast naši emigraciji, ki šteje 70.000 duš. V listu s štirimi stranmi ne moremo zadostno propagirati našo idejo in ne moremo zadostno informirati čitateljev. Ker samo dve strani odpadejo na hrvaški tekst, a samo dve na slovenski. Če bi bil list večji, bi mogli zadovoljiti sve čitatelje, tako one, ki čitajo samo slovenski del, kot one, ki čitajo samo hrvaški del.

Da dosežemo povečanje lista smo sklenili:

1. LISTU ZMANJSAMO LETNO NAROČNINO NA 48 DIN ZAČEVŠI OD 2. POSAMEZNA ŠTEVILKA NAŠEGA LISTA BO STALA OD 1. JULJA DALJE SAMO 1 DIN NAMESTO 1.50 DIN.
2. Na sedežih emigrantskih društev so določeni poverjeniki za naš list. Društva ali poverjeniki bodo zbirali tedenski ali mesečno naročnino za naš list, zbirali in inkasirali oglase itd.
3. V večjih emigrantskih naseljih ali podjetjih, kjer dela mnogo emigrantov, so določeni rajonski poverjeniki, ki bodo vsak teden dajali list naročnikom proti plačilu 1 Din.
4. V STARIM DOŁNOCNIK, ki so dolžni naročnino za leto 1936. in prej, dajemo možnost, da ostaneko še naprej naročniki in da poravnajo svoj dolg na sledeči način:

Naročnik, ki je dolžan za leto 1936. v celoti ali samo delno in ne more plačati zaostalo naročnino na enkrat, bo plačal od 1. julija naprej 4 Din mesečno za tekočo naročnino, a 2 Din mesečno na račun starega dolga, skupaj torej 6 Din mesečno. Kdor hoče, da to uredi tromesečno, bo plačal sorazmerno, to je 12 Din za tekočo tromesečno naročnino, a 6 Din na račun starega dolga.

Število starih dolžnikov znaša 1.100 (tisoc sto). Vsem tem stariim dolžnikom dajemo možnost, da ostaneko še naprej naročniki in da z malenkostnim izdatkom 2 Din mesečno uredijo svoje stare obveze.

Tisti stari dolžniki, ki niti na ta način nečejo urediti svojih obvez, bodo ertani, a zaostala naročnina bo izterjana z drugimi sredstvi.

6. VSAKI NOVI NAROČNIK, ki pošlje naročnino direktno listu s pošto položnico št. 36789 najmanj 24 Din, to je za pol leta, bo dobil »Jadranski kolečdar« za leto 1937. brezplačno.

7. Zahtevanje v vseh kavarnah, gostilnah itd. naš list, posebno pa tam, kjer se zbirajo emigranti v večjem številu. Tako bo list prišel v roke tudi drugim gostom neemigrantom, ki se bodo tako seznanjali z našimi vprašanji in s položajem našega naroda v Julijski Krajinji.

List moramo povečati na 6 strani čim prej, a pozneje še na 8 strani. List je naš: zastopa in propagira naše ideje, informira nas o stanju našega naroda v Julijski Krajinji in o nas v emigraciji, zato je potrebno, da ga tem bolj razširimo in povečamo.

V tej borbi za šest strani nič sodeluje vsak emigrant.

AKO BI VSAKI DRUGI NAROČNIK DOBIL PO ENEGA NAROČNIKA BI LIST MOGEL REDNO IZHAJATI NA ŠESTIH STRANIH.

Pojdimo skupno na delo, ker edino z organiziranim in skupnim delom lahko nekaj dosežemo za naš narod v Julijski Krajinji in za nas v emigraciji.

Predsednik konzorcija lista »Istra« in podpredsednik Zveze JURAJ MIRKOVIĆ, s. r.

Tajnik Zveze in tajnik konzorcija lista ANTE IVESKA, s. r.

Načelnik publicističnega odseka Zveze DR. L. ČERMELJ, s. r.

Predsednik Zveze DR. IVAN M. ČOK, s. r.

DRUŠTVO »TABOR« V LJUBLJANI RAZPISUJE NATEČAJE ZA LEPOSLOVNA DELA

a) Mladinski spis iz življenja v Julijski Krajinji oz. v emigraciji. Natečaj se lahko udeležijo vsak emigrant pod 18. letom. Spis mora obsegati najmanj eno tipkano stran polja. Nagradjeni spis se nagradi s 100.— Dir. in se potem objavi v »Istrici«.

b) Spis odraslega, ki naj tudi zajame življenje naših rojakov v Julijski Krajinji ali v emigraciji. Natečaj se lahko udeležijo vsaki član, kateregakoli emigrantskega društva v članjega v Savezu. Spis mora obsegati najmanj tri tipkane strani polja. Nagrada Din 200.—

c) Razglednice z iskričavo in zanimivimi motivi. Natečaj se lahko udeležijo vsi umetniški slikarji, ki se za zanimajo. Sprejeti osnutki se honorirajo s 300.— Din.

č) Društvo je pripravljeno založiti in izdati brošuro, ki bi obravnavala vsestransko življenje in preteklost kakega predela Julijske Krajinje. Brošura naj bi imela obseg naše prve prošure »Naš idrijski kot«. Društvo je pripravljeno založiti in izdati brošuro, ki bi obravnavala vsestransko življenje in preteklost kakega predela Julijske Krajinje. Brošura naj bi imela obseg naše prve prošure »Naš idrijski kot«.

d) Rok natečaja za točke a, b, in c je koncem avgusta za točko e pa do konca novembra t. l. Natanejšja nagradila daje društvo pismeno ali ustno.

NAJNOVIJA KOMPOZICIJA IVANA MATETIČA RONJGOVA

U prošli petak naveče objelovao je v zagrebckom Radju prof. muzičke akademije Lav Vrbančić Dukićevu pjesmu »Hram«, koju je komponirao za bas solo i glasovir Ivan Matetič Ronjgov.

NAŠI V BEOGRADSKOJ OPERI

V preteklem mesecu so podpisali angažman za leto 1937-38 v beogradske operi: dosadašnja članica gđ. Anita Muzetović i in svetlovno znani tenor g. Josip Rijavec

DIPLOMA

Na beogradske Slikarske akademiji je z odličnim uspehom diplomiral naš rojak in delavec Dehenjak Rihard (Riko), doma iz Kanala ob Soči. K lepemu uspehu iskreno čestitamo!

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Obletnica požiga Narodnega doma

Bratskim društvom in zaupnikom Proslavo Vas, da se na primeren način spomniti obletnice požiga Narodnega doma v Trstu. Vsek Jugoslovani mora vedeti, da 13. jula 1920. ne znači samo mornik v življenju Jugoslovancov v Julijski Krajinji, temveč vseh Jugoslovancov.

Težko je zato vse svoje zmogne predavati in v govornicah v domača društva in opozoriti vse na to težko obletnico.

Knjiga »C. i K. ratni logori«

Vablino Vas, da si naročite in priporočite vsem rojakom kakor tudi drugim knjigo »C. i K. ratni logori«, ki jo je napisal naš rojak Josip Dehenjak. Knjiga bo imela približno 200 strani Stala bo 30 Din. V prednarokolu pa 25 Din. Prednarokolu sprejema g. Josip Dehenjak — Čajkovec, Beogradski trg 15.

Ponovno prošimo, da nam poročate o izvršenem delu in o vaših namelih za bližajo bodročnost. Organiz. rop. oidek Saveza.

Velika vrtna prireditve društva »Tabor« v Ljubljani

Ki bi se bila morala vršiti dne 4. julija t. l. bo v nedeljo 11. julija 1937. ob 16. uri na vrhu pred bivšim hotelom »Divoli«, Emigranti v Ljubljani, izdelajte se prireditve, katere čisti dohodek je namenjen za izpopolnjenje zavetlišča brezposelnih na Viču, polnoštevlnost

NAŠI POKOJNICI

† TOMŠIČ VDOVA MARIJA
V Sovodnjah pri Gorici je umrla gospa. Tomšič Marija, vdova pok. bivšega sovođenskega občinskega načelnika.

Uvedši na posestvi napreden način pridelovanja povrtnine, doselji se pri njih, da je bila njih zelenjava, po cel Furlaniji tja v Gračed obrod poznata. Eden od sinov g. Danko nameščen je pri »Suzoru« kot uradnik. Rodbini naše sožalje.

† LEOPOLD PAVLETIČ
V Gaberlah pri Gorici je umrl pred kratkim gosp. Leopold Pavletič, »sodnik v pokolu in posestnik nenadoma v starosti 75 let.

Bil je svojčas pred vojno sodnik v Komnu ter je šel radi zdravlja v pokoj na svoje posestvo še precej mladi. Dolgo let do smrti je bil odbojnik občine Sovodnje.

Zapušta vdovo in sina na posestvi Ochraino mu tralen spomin!

U FOND »ISTRE«

Cok Albert, Zagaric D 5.—
Cok Anton, Ljubljana D 10.—
U prošlom broju objavljeno . . D 40.691.60
UKUPNO D 40.706.60

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za iznoženstvo dvostruko: za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Na sarykova 28a, II, broj telefona 67.89. — Za uredništvo odgovara IVAN STARI, Zvonimirova ulica 48, III. kat. — Tisak: Stećaljina Jugoslovenske štampce d. d., Zagreb, Masarykova ulica broj 28a. — Za Uskrsni odgovora Rudolf Polanović, Zagreb, Illica broj 131.